

A D É L K A V E N D L

U LIJKT ME EEN VRIJ HOPELOOS GEVAL

PROVOCATIEF COACHEN:
INTERVENTIES DIE WERKEN
THEMA.

AANBEVELING

Als fanatieke beoefenaar/docent provocatieve therapie is het geweldig om mee te maken wanneer een collega dezelfde passie als jij deelt. Zo iemand is Adélka Vendl. Haar boek met de provocatieve titel *U bent een vrij hopeloos geval* is een uitgave om jaloers op te zijn.

In de herziene druk, waarin ze een aantal hoofdstukken heeft herschreven, gaat Adélka nog verder op zoek naar wat de provocatieve stijl zo uniek maakt; en nog belangrijker: wat de bewezen effecten zijn van deze vorm van coaching en therapie. Dat is een belangrijke bijdrage omdat de provocatieve stijl het nodig heeft om bij een nog bredere groep van professionals geaccepteerd te worden. 'Evidence based' is nu eenmaal de eis van deze tijd; en Adélka probeert op de vraag 'wat maakt de provocatieve stijl zo effectief?' een adequaat antwoord te vinden. Aanstekelijk is vooral de nieuwsgierigheid die de schrijfster aan de dag legt.

Met dit vernieuwde boek wordt duidelijk dat de hele club van geestelijke hulpverlening niet meer om de provocatieve stijl heen kan. Samen met Jaap Hollander heb ik de basis gelegd om de provocatieve stijl leerbaar te maken. Adélka Vendl draagt hier voor een belangrijk deel aan bij.

Jeffrey Wijnberg

‘In deze herziene versie wordt niet alleen begrijpelijk uitgelegd wat provocatief coachen wel en niet is, maar wordt tevens op heldere wijze uiteengezet hoe we de inzichten uit de praktijk kunnen koppelen aan breed gedragen en (wetenschappelijk) onderzochte psychologische theorieën. Hiermee levert Adélka een waardevolle bijdrage aan het coachingsveld.’

Tim Theeboom, onderzoeker Universiteit van Amsterdam

‘Ik las dit boek voor de tweede keer, net voordat ik een training ging geven. Het is echt waar: mijn training liep lekkerder, soepeler, dan anders. Ik was – alleen al door het lezen van dit boek – net een beetje plageriger, onbevangener en grappiger. Dat zijn drie van de vele kenmerken van provocatief coachen, die het tot zo’n leuke en effectieve aanpak maken. Adélka maakt duidelijk dat provocatief coachen geen methode is die je geïsoleerd toepast. Je kunt provocatief zijn binnen je bekende, favoriete methodes. Ik vind dit een van de beste boeken over mijn vak die ik gelezen heb.’

Bert van Dijk, eigenaar van opleidingsinstituut ‘The Leary academy’

‘Adélka Vendl laat je definitief anders kijken naar hoe je kunt coachen. Zij boort de wijsheid en het potentieel van haar cliënten aan door juist eens niet wijs te zijn. Of achteloos te vragen: Maar wat is het probleem dan? Verfrissend, nieuwe paden in je brein en humor.’

Jitske Kramer, corporate antropoloog

‘Wie zegt dat diepgang en humor niet samen kunnen gaan? Ik ken Adélka al jaren en tijdens haar afstudeerstage viel haar prikkelende werkwijze al op. Toen wisten we nog niet dat het om ‘provocatief coachen’ ging. Vele jaren later, heeft zij deze techniek tot ware kunst verheven. In dit boek laat Adélka zien dat plagen en uitdagen coaching vrijer maakt en cliënten krachtiger. Met een praktisch stappenplan naast een stevige wetenschappelijke basis is dit boek een zeer waardevolle aanvulling in de coaching literatuur!’

Janneke Schenning

Directeur Kennis en Innovatie, Schouten & Nelissen

VOORWOORD

Wat ze je op de gewone coachopleidingen niet vertellen, lees je in dit boek.

Toen ik voor het eerst een workshop provocatief coachen meemaakte, voelde dit als ‘thuiskomen’. Dit wilde ik ook kunnen! Het leek magisch en eenvoudig tegelijk. Eindelijk werden er interventies gepleegd die vaart hadden, en hadden de gesprekken zowel diepgang als humor. Niet van die kunstmatige coachgesprekken waar je eerst lang moest uitvragen wat het probleem was. Bij provocatief coachen mocht je gelijk uitspraken doen en het mooie was, het was nog eens raak ook!

Vanaf mijn studententijd kreeg ik altijd al de naam van plager en uitdager. Geen vriendin kon normaal met mij in de kroeg zitten of ik moest de goegemeente al uitdagen met overdreven verhalen of uitspraken. Nu weet ik waarom ik dit deed. Niet uit gemenigheid of om iemand de grond in te boren, nee ik deed dit omdat ik op zoek was naar oprechte interactie. En een authentieke reactie krijg je nu eenmaal vaker als je iemand uit zijn *comfortzone* haalt, als je iets onverwachts zegt of doet. Dus je kunt je voorstellen dat deze manier van coachen mij op het lijf geschreven is. Dat betekent niet dat ik niets heb hoeven leren. Nu, na zestien jaar provocatief coachen, onderzoeken, internationaal lessen volgen en zelf opleidingen verzorgen, ben ik erin geslaagd de werking van deze effectieve coachingsvorm op te schrijven.

Provocatief coachen maakt mijn coaching vrijer, mijn cliënten zelfstandiger en mijn werk krachtiger. Ik heb plezier en mijn cliënten ook. En jij kunt daar nu ook kennis mee maken door dit boek te lezen!

Want ik gun iedereen, of je nu coach, psycholoog, trainer, maatschappelijk werker, vertrouwenspersoon of arts bent, dat je plezier hebt in je werk, het gevoel hebt dat je ertoe doet en dat jouw contact met cliënten authentiek is. Dat je kwesties waar je tegenaan loopt met meer humor kunt oplossen en met behulp van de heilzame werking van het ‘ja’ zeggen. ‘Ja’ zeggen tegen het (wereld)beeld van de ander. En er dan een grote schep bovenop durven doen.

Want dat is provocatief coachen: humor als beste medicijn, de uitdaging als krachtigste motivator en het contact met je cliënt zo leuk alsof je met een goede vriend of vriendin praat.

Door het gebruik van provocatieve technieken wordt de coaching of de training een feestje.

VOORWOORD BIJ DE DERDE DRUK

Wat een mooie reis heeft dit boek inmiddels afgelegd! Sinds de eerste druk heb ik inmiddels meer dan 750 professionals mogen trainen in de provocatieve psychologie, en telkens zie ik hoe deze aanpak mensen raakt, inspireert en aanzet tot verandering. Provocatief coachen is niet alleen een vakgebied; het is een manier van werken en leven waarin humor, uitdaging en verbinding centraal staan.

Mijn eigen reis heeft me niet alleen als trainer en coach gevormd, maar ook als onderzoeker. Door mijn PhD-studie aan de KU Leuven leer ik steeds meer over het complexe fenomeen humor: hoe het werkt, wat het doet en vooral, hoe het diepgaande impact kan hebben op onze relaties met cliënten. Ondanks alles wat ik inmiddels weet, voel ik dat er nog zoveel te ontdekken valt. Gelukkig maar, want dat houdt mijn werk levendig en spannend!

Wat ik steeds meer besef, is dat provocatieve coaching ongelooflijk breed inzetbaar is. Hoe meer ik deze aanpak toepas en hoe veiliger ik me voel in het proces, hoe beter het werkt. En dat gun ik jou als lezer ook. Dit boek biedt een uitstekende basis om met provocatieve technieken aan de slag te gaan. Hoe je jouw cliënt uitdaagt, hoe je humor opbouwt en hoe je authentieke, helende interacties creëert—het ligt allemaal binnen handbereik.

Ik spreek regelmatig op internationale congressen, waar ik zie hoe groot de interesse in provocatieve coaching wereldwijd is. Maar bovenal blijft mijn hart liggen bij het delen van mijn kennis en ervaring met professionals zoals jij. Of je nu coach, psycholoog, trainer, maatschappelijk werker of vertrouwenspersoon bent, ik hoop dat dit boek je inspireert om humor en uitdaging als krachtige middelen in te zetten. Dus, aan jou de uitdaging: durf te spelen, durf te provoceren, en ontdek hoeveel impact je kunt hebben. Veel lees- en oefenplezier!

Adélka Vendl

INHOUD

Inleiding	13
1 De ontstaansgeschiedenis	17
Verspreiding van de provocatieve therapie	21
2 Wat is provocatief coachen?	25
Aannames en veronderstellingen	25
Therapie en coaching	27
De basiselementen van provocatief coachen	28
Gedragingen van de provocatieve coach	32
3 Wetenschappelijke inzichten	41
Hoe werken provocatieve interventies?	42
De theorie van implementation intentions	44
Autonomie	46
Tegengas geven: de broodnodige feedback	51
Motivatietheorie	52
Strength based coaching: doe waar je goed in bent, stop met wat je slecht kunt	55
Effecten van provocatieve interventies in de coachkamer	60
Wanneer levert provocatief coachen je geen voordelen op?	63
Andere terreinen waar provocatief coachen voordelen heeft	65

4	Het gebruik van humor in coaching of therapie	71
	Humor als beïnvloedingsmethode in het bedrijfsleven	72
	Wat maakt humor zo effectief?	73
	Drie gevolgen van humor	76
	Humor in de therapiesetting	77
	Verschillende soorten humor	79
	Jij en het gebruik van humor	84
	Vergroot je humorfactor	86
5	Vijf belangrijke pijlers voor de provocatieve coach	89
	Er een schep bovenop doen	89
	Je bent je eigen instrument	93
	Oprecht contact met je cliënt	96
	Leiding nemen in het gesprek	98
	Kunnen kietelen en weerstand kunnen verdragen	99
6	Werken met moeilijke cliënten	103
	Ik ben niets waard	104
	Compassiemoe	106
	Grenzen aan dominant gedrag	107
	Werkrelatie	108
	Getraumatiseerde cliënt	109
	Conclusie	110
7	Interviews met provocatieve coaches	111
	Jeffrey Wijnberg	112
	Jaap Hollander	117
	Frank Farrelly	122
	Noni Höfner	125
8	De werking in de praktijk	131
	Hoe leid je een provocatief coachgesprek in?	131
	De sessie met Jannie: het moordcomplot op Helga	133
	Na de sessie	139
	Wanneer is provocatief coachen iets voor je cliënt?	144

9 Provocatief coachen en andere methoden	145
Drama- en improvisatietechnieken	145
De Roos van Leary	148
Kernkwaliteiten	158
Rationeel Emotieve Therapie	161
10 Jij als provocatieve coach	173
Bevorderende eigenschappen van de coach	174
Hoe moet je het aanpakken?	175
Wanneer coach je niet provocatief?	180
Oefeningen	183
Hoe merk je dat het werkt?	188
 Literatuur	 191
 Over de auteur	 199

INLEIDING

*‘In ieder leven moet plaats zijn voor enige verwarring ...
maar ook voor enige verheldering.’*

– Milton H. Erickson (1901-1980)

Ik wil gelijk een misverstand uit de weg helpen. Het woord ‘provocatief’ wordt in dit boek anders bedoeld dan dat je het waarschijnlijk gewend bent. Met provocatief coachen wordt nooit bedoeld: iemand vernederen, kwetsen, naar beneden halen of zelfs snoeihard confronteren. Het kenmerk van provocatief coachen is de liefdevolle houding van waaruit de provocatie en de uitdaging ontstaat. De relatie die je met je cliënt hebt, is het allerbelangrijkste. Vanuit die verbinding komen al je creatieve, gekke en absurde interventies naar boven borrelen. Samen met een goede dosis humor schroef je de uitdaging op, en dat schept weer een band.

Er is alleen iets met het woord provocatief aan de hand. In Nederland heeft het woord een zeer negatieve bijklank. Het wordt uitgelegd als iemand ‘tot het uiterste drijven’, vaak zonder enige humor of zonder liefdevolle bedoeling. Denk aan de krantenkop: ‘Politie Rotterdam wordt geprovoceerd door supporters’. Daar komt geen enkele warme bedoeling en/of geestigheid bij kijken. De cocktail van dit gedrag is sarcasme en dat wordt zeker niet met provocatief coachen bedoeld.

Maar wat is het dan wel? In provocatief coachen neemt de coach de rol van de advocaat van de duivel aan. De duivel heult met de negatieve kanten van de cliënt en hemelt ze op. Provocatief coachen kan bij tijd en wijle zeer aanstootgevend zijn of onconventioneel. Het drukt het hele scala van menselijk gedrag, gevoelens en gedachten uit. Het gebruik ervan zorgt ervoor dat mensen lachen. Om zichzelf, om de wereld, om iemand uit hun omgeving of zelfs om de coach. Door provocatief coachen staan cliënten snel in de houding om zich assertief te verdedigen in plaats van depressief te proberen zichzelf, de coach en de omgeving waarin ze leven ervan te overtuigen dat het leven hopeloos is.

Provocatief coachen is een beïnvloedingsmethode die humor en uitdaging als werktuig heeft. Een van de belangrijkste dingen is dat je de lach en de weerstand van de cliënt kunt kietelen, maar dan wel in de goede richting.

In dit boek gebruik ik de term provocatief *coachen*. Hiermee bedoel ik tegelijk het hele scala van de (bedrijfs)hulpverlening. Want ik zie provocatief coachen meer als een grondhouding van waaruit gewerkt kan worden op allerlei gebieden: in training, bij psychologenpraktijken, in de psychiatrie, bij artsen, op scholen, bij opvoeddeskundigen, fysiotherapeuten, agogen et cetera. Eenieder die te maken heeft met gedragsverandering kan de provocatieve werkwijze inzetten.

De voorbeelden in het boek zijn illustraties van hoe je provocatief kunt coachen. Ze zijn totaal uit het hele gesprek weggerukt en kunnen dan ook nooit het warme en vriendschappelijke klimaat weergeven waarin het gesprek plaatsvindt. Je mist als lezer de non-verbale houding die uitdrukt 'ik mag je als mens'. De twinkeling in de ogen van de coach. Uit onderzoek blijkt dat een boodschap die je aan iemand overbrengt voor 80% non-verbaal overkomt. Zo is het ook bij provocatief coachen. Dus je moet dit non-verbale er zelf bij denken: als je een tekst zeer kwetsend vindt, bedenk dan dat er juist veel moeite wordt gedaan om het non-verbaal contact te houden.

In het boek heb ik ook een voorbeeld van een uitgewerkte sessie van 25 minuten toegevoegd. Dit doe ik zodat je de algehele sfeer kunt proeven waarin provocatief gecoacht wordt.

Misschien heb je dit boek wel gepakt met het idee: ik wil ook eens mijn cliënten flink de waarheid zeggen. Of je denkt: ik ben van nature al provocatief, dat doe ik al uit mijzelf. Ik denk dat veel mensen hun cliënten goed kunnen uitdagen of confronteren. Dit boek is daarom ook goed voor jou. Er zit namelijk een verschil tussen cliënten 'door elkaar schudden' en provocatief coachen. In dit boek leg ik je uit wat het provocatief coachen inhoudt en anders maakt dan het gewone confronteren of uitdagen. Ik ga in op hoe elegant en liefdevol het kan werken, in tegenstelling tot harde confrontatie. Want zeg eens eerlijk: als jij door je partner flink op je nummer wordt gezet met 'Je bent ook een onverbetterlijke egoïst, ben je weer te laat!', dan heb jij echt niet de neiging om te zeggen: 'Ja precies schat, dank je voor de feedback, ik ga er direct iets aan veranderen.' Je wordt juist nog bozer en zint op wraak. Of je hult je in alleszeggend stilzwijgen. Zo zit de menselijke natuur in elkaar: advies wekt vaak opstandigheid in ons op. En dat is een van de bewegingen in de menselijke omgang waar de provocatieve coach dankbaar gebruik van maakt. En wat het zo bijzonder maakt. Want de provocatieve coach weet dat goede raad en advies rebellie kunnen veroorzaken, dus zij adviseert vaak iets totaal onzinnigs.

Als je wilt weten wat provocatief coachen inhoudt, kun je een boek lezen. Als je het wilt leren toepassen, dan kun je het beste een opleiding hierin volgen. Juist het in de lucht houden van de drie ballen liefde, humor en uitdaging is een kunst die je je alleen al doende eigen kunt maken. Er zijn natuurlijk ook autodidacten, maar ook die moeten op

iemand oefenen. In een opleiding kun je veel met elkaar oefenen, en bijkomend effect is het plezier dat je met elkaar hebt. Net als met andere methoden zul je een aantal seminars en mensen moeten bezoeken voordat je je eigen draai gevonden hebt. Dat heb ik ook gedaan. Met het geluk dat ik wat talen spreek, heb ik van zowel Amerikaanse, Engelse, Nederlandse als Duitse provocatieve coaches les gehad.

Ik hoop van harte dat dit boek je zal inspireren om een aantal heilige huisjes in de hulpverlening – voorzichtig! – te verlaten, dat je ingangen krijgt om weerstand van je cliënt voor je te laten werken en met meer lol en plezier je werk kunt doen. Dat je meer harten raakt en doeltreffend kunt werken. Maar ook dat je zelf geraakt wordt en je opnieuw kunt verbazen om elke cliënt en zijn fantastische gedrag. Het gebruik van provocatief coachen is zeer geestig en het houdt coach en cliënt gezond. Voor meer inspiratiemateriaal ga je naar youtube vendl – provocatief coachen of kijk je op de gratis bibliotheek op www.vendl.nl.

DE ONTSTAANGSGESCHIEDENIS

Provocatief coachen is zo oud als de weg naar Rome. En zelfs nog ouder. Oude verhalen uit het boeddhisme, taoïsme, soefisme, van Noord-Amerikaanse indianen, maar ook sprookjes staan vol met voorbeelden van ironische en onlogische denkwijzen die mensen verleiden nieuwe inzichten aan te nemen.

Provocatief coachen is gebaseerd op de Provocatieve Therapie, die grondlegger Frank Farrelly heeft ontwikkeld. De ontstaansgeschiedenis van deze therapie, oorspronkelijk een 'protesttherapie', stamt uit de jaren zestig van de vorige eeuw. Frank studeerde maatschappelijk werk en psychologie en was jaren als hoogleraar verbonden aan de Universiteit van Wisconsin.

Frank werd opgeleid vanuit het echte freudiaanse evangelie, de psychoanalyse. Volgens deze stroming hebben mensen onbewuste impulsen en tegenstrijdige gevoelens. Deze kunnen met elkaar in conflict raken en mensen worstelen hiermee. De psychoanalyse veronderstelt ook dat mensen zich niet bewust zijn van de oorzaken van hun emotionele problemen. Bovendien zijn die oorzaken in laatste instantie terug te voeren op conflicten uit de vroegere jeugd. Het leven van volwassenen wordt in hoge mate beïnvloed door gebeurtenissen uit hun vroegste jeugd.

Onder lichte 'dwang' van zijn collega's Magnus Seng en Frank Hughes ('Dit moet je echt lezen Frank!') begint hij het werk van Carl Rogers te verkennen. Rogers ontwikkelde de non-directieve therapie (Rogers, 1975). De hulpverlening in deze therapie gebeurt door gesprekken. In een dergelijk gesprek stelt de hulpverlener, door Rogers 'counselor' genoemd, zich onbevooroordeeld op.

De cliënt bepaalt hoe naar een oplossing van zijn probleem gestreefd zal worden. Rogers ziet de mens toegerust met een fundamentele drijfveer om zich verder te ontwikkelen: eruit halen wat erin zit. De counselor zal dus sterk de nadruk leggen op de huidige ervaring van de cliënt en op het scheppen van een stimulerende en bemoedigende sfeer in de communicatie. Rogers benadrukt sterk de noodzaak om als counselor de cliënt niet met dwingende voorschriften of een starre methodiek te benaderen. In

plaats daarvan stelt hij een begrijpende en accepterende houding van de counselor voor (Persaud, 2005).

Frank werkte met patiënten met zware psychoses, chronische schizofrenie, depressie en verschillende drugs- en alcoholproblematiek. In 1963, nadat hij tien jaar non-directieve therapie had gegeven in verschillende psychiatrische instellingen, gooide maatschappelijk werker Frank het roer om. Hij realiseerde zich dat empathisch begrip, feedback, warme aandacht en oprechte congruentie domweg niet meer genoeg waren om sommige cliënten tot gedragsverandering te brengen. Op een dag zei hij in de spreekkamer, tegen alle gevestigde orde in: 'Oké, ik geef het op, je bent hopeloos.' Nog diezelfde seconde veerde zijn cliënt op en begon zich te verweren. Dat was het moment dat Frank anders begon te werken. Hij gaf zijn 'systeem', zoals hij het eerst noemde, een naam: provocatieve therapie.

Gedurende zijn carrière als maatschappelijk werker ontdekte Frank een aantal regels in de menselijke omgang. Die gebruikte hij als uitgangspunten voor de provocatieve therapie. Hij ontdekte deze regels door zorgvuldig te observeren hoe cliënten zich gedragen in en na sessies. Hij besprak die observaties met medepsychotherapeuten en vroeg hierop feedback.

Ik zie deze ontdekkingen als goede fundamenten van het provocatieve coachen en de werking ervan. Daarom zal ik ze hieronder weergeven. In andere hoofdstukken zal ik er ook naar verwijzen en zullen deze uitgangspunten verklaringen zijn van de mechanismen die ten grondslag liggen aan de werking van provocatief coachen. Sommige punten zijn misschien niet nieuw voor je, maar waren voor die tijd (rond 1970) wel revolutionair.

Regels in de menselijke omgang

1. Je kunt iemand helpen en zelf tegelijk wezenlijke behoeften hebben (zoals gezien worden of ertoe doen). Deze behoeften kun je vervullen in je werk. Niet ten koste van de cliënt: aan je behoefte voldoen en iemand helpen, kunnen hand in hand gaan. Op een keer gaf Frank veel aandacht aan een cliënt, omdat hij zich geveleid voelde door diens vooruitgang. Daardoor voelde de cliënt zich op zijn beurt speciaal, ging zich hard inzetten en veranderde zijn gedrag binnen de kortste keren ten goede.

2. Met de ene cliënt kun je makkelijker werken dan met de andere. Je hoeft als therapeut niet met alle mensen te kunnen werken.
3. Ervaren experts in gedragsverandering kunnen het mis hebben en je kunt als ‘broekie’ verrassend goed raak schieten.
4. Een fout maken via ‘het heersende systeem’ (‘Je moet nooit je eigen gevoelens laten blijken naar de cliënt toe’) kan een positieve uitwerking hebben. Een studente in het team van Frank was een keer zo ontzet dat het team de behandeling van een cliënt wilde stopzetten, dat ze dit nieuws met tranen in haar ogen overbracht. De cliënt was zo geraakt dat iemand om hem gaf, dat hij hard werkte om beter te worden, vooruitgang en de instelling kon verlaten.
5. Geesteszieke mensen zijn helemaal niet altijd het contact met de werkelijkheid kwijt en kunnen best ter verantwoording worden geroepen. Ze maken gewoon slim gebruik van het sociale systeem en gebruiken het in hun voordeel. (‘Je kunt me niet zeggen dat ik anderen niet mag lastigvallen, want ik heb het syndroom van ... en daardoor kan ik mijn impulsen niet controleren.’)
6. Vanuit het perspectief of de wereld van de cliënt is zijn gedrag heel zinnig en je kunt hem pas helpen als je begrijpt waarom iemand zich gedraagt zoals hij doet.
7. In een therapeutische setting waar ook heel verdrietige dingen besproken worden, is altijd ruimte voor grappige situaties. Komedie en tragedie gaan samen en hoe meer ze samengaan, hoe beter voor de genezing van de cliënt. Zelfs in zeer ernstige situaties, zoals verkrachting, trauma en verlies.
8. Lachen om jezelf en het delen van blunders met anderen zorgt voor steun en begrip en maakt je menselijk en benaderbaar.
9. Je kunt je eerste impulsieve gedachten die bij je opkomen gewoon delen met je cliënt, mits je oprecht bent, en ook al betekent het dat je hem negatieve bespiegelingen voorschotelt.

10. Spontaan benoemen welk effect de cliënt op je heeft, geeft de therapeut meer vrijheid.
11. Emotionele eerlijkheid werkt. (Tegen vrouw met laag uitgesneden decolleté: 'Ik weet wel waarom je geen business krijgt op een netwerkvond ... de mannen prefereren andere diensten van je.') Je bouwt hierdoor een betere vertrouwensrelatie op en je komt sneller tot de kern.
13. Mensen kunnen blijvend veranderen in relatief korte tijd.
14. Mensen behandelen elkaar volgens het beeld dat ze van elkaar hebben. Als je een andere buitenkant laat zien dan je binnenkant is, kun je het de mensen niet kwalijk nemen dat ze je buitenkant als uitgangspunt nemen.
15. Tegenoverdrachtgevoelens¹ zijn helemaal niet zo negatief voor de cliënt, maar soms zeer terechte en noodzakelijke informatie waarmee de cliënt aan het werk kan.

Het betekent niet dat de provocatieve coach alle bovenstaande regels letterlijk neemt, bijvoorbeeld 'je alles mag zeggen wat er in je opkomt' (punt 9). Of 'het is helemaal niet erg fouten te maken' (punt 4). De bovenstaande ontdekkingen zijn uitgangspunten die ervoor zorgden dat therapeutische methoden in de jaren zeventig veranderd konden worden. Dat naar nieuwe ingangen gezocht werd om mensen beter te maken. En dat er een nieuwe therapie geboren kon worden: de provocatieve therapie.

De manier waarop Frank lesgeeft, is voor zijn tijd baanbrekend. Tot dan toe was het gewoon om een video te laten zien of een sheetpresentatie van hoe het zou moeten. Frank doet zijn therapievorm voor op een podium met iemand uit de zaal, zodat je een live performance krijgt. Dat maakt de werkwijze heel levendig en therapeuten krijgen veel respect voor hem omdat hij dit durft. Hij bezigt dus een van zijn ontdekkingen: durf fouten te maken en die te delen met anderen.

Nog steeds geven de provocatieve therapeuten op de hele wereld live sessies om de werking ervan te laten zien. Ik doe het zelf ook, en ja, ook daar gaat wel eens iets mis.

1. Tegenoverdrachtgevoelens zijn de persoonlijke gevoelens van de therapeut naar de cliënt toe. Hoewel het woord 'tegen' doet vermoeden dat dit negatief is, is dat niet altijd zo. Tegenoverdracht kan dus positief zijn en vooral de provocatieve therapeut gebruikt deze in positieve zin. Jouw gevoelens zeggen iets over de cliënt.

Wat ik voor Frank vind pleiten, is dat hij geen voorstander is van een certificeringssysteem voor therapeuten. Zijn filosofie is: 'Alle certificeringen dienen maar één doel: geld in het laatje van degene die de certificering uitgeeft.' En daar ben ik het voor een groot deel mee eens. Natuurlijk vind ik dat je goed geschoold moet zijn in de methode. Soms is het voor je klanten handig dat je ergens geregistreerd bent of gecertificeerd, zodat ze er gerust op kunnen zijn dat je bepaalde ethische normen nastreeft. Ikzelf sta voor een goede en gedegen opleiding, maar nog het meest voor het aanwakken van het provocatieve vuur ('Begeistering', zoals ze dat zo mooi in Duitsland zeggen), waardoor je je uit interesse professionaliseert.

VERSPREIDING VAN DE PROVOCATIEVE THERAPIE

Rond 1980 begint de provocatieve aanpak ook in Europa aanhangers te krijgen. Een aantal therapeuten is zeer gefascineerd door Frank Farrelly's methode om mensen te helpen.

Daartoe behoren Jaap Hollander van het Instituut voor Eclectische Psychologie, zijn vrouw Anneke Meijer en Jeffrey Wijnberg, zijn collega en goede vriend. Jaap doet fantasistisch werk door Frank te modelleren. Dat betekent dat hij video's van Frank minutieus analyseert en deze omzet in concrete gedragingen. Jaap zoekt als opleider manieren om deze stijl van coachen aan anderen over te brengen. Tot dan toe heeft Frank alleen nog maar demonstraties gegeven en uit die demonstraties moeten de deelnemers zelf destilleren hoe je provocatief te werk kunt gaan.

In Duitsland zijn het Noni Höfner en Hans-Ulrich Schachtner, oprichters van het Deutsches Institut für Provokative Therapie, die de provocatieve therapie naar Duitstalig Europa halen. De 'wilde vogel', zoals Noni Frank noemt, boort bij haar een onderbuikgevoel aan dat ze niet goed weet te duiden. Het enige wat ze weet, is: als dit therapie is, dan wil ik dit ook kunnen!

Een stukje verder de aardbol rond, in Australië, werken Steve Wells en David Lake met Frank en geven samen workshops in provocatieve therapie. Zij integreren de provocatieve therapie in hun stijl van hulpverlening: EFT (Emotional Freedom Technique), het kloppen op belangrijke meridianen op je lichaam waardoor de verbinding met een emotionele stimulus minder wordt. Hiermee kunnen mensen die bijvoorbeeld heftige angst-aanvallen hebben hun angst verminderen.

De Engelse Nick Kemp komt in 2000 met Frank in aanraking en is er gelijk van overtuigd dat hij hier te maken heeft met een van de grootste communicators aller tijden. Hij begint al zijn seminars te volgen en zet een aantal workshops van Frank op cd en dvd.